

Zo militair als mogelijk...

In het editoriaal wordt regelmatig aandacht besteed aan de omgeving waarbinnen de krijgsmacht opereert. De internationale arena is een uiterst complexe werkelijkheid. Militaire macht heeft daarin – zeker in vergelijking met vroeger – een relatieve waarde. Niet alleen maken de vele nationale en internationale spelregels het gebruik aan beperkingen onderhevig, ook de media zijn een factor van betekenis. Het is evident dat militaire macht in bepaalde omstandigheden niet meer dan geüniformeerde onmacht is. Tegelijkertijd is duidelijk dat er buiten de krijgsmacht weinig organisaties zo doordacht zijn opgebouwd en uitgerust voor onzekere omstandigheden, chaos en frictie.

Ook onze krijgsmacht richt zich nog steeds op een verdediging van onze nationale belangen. Dit begrip is aan evolutie onderhevig. Op de drempel van de 21ste eeuw heeft nationaal belang een andere lading dan vijftig jaar geleden. Daarom richt zij zich zowel op de verdediging in bondgenootschappelijk verband en koninkrijkstaken, als op het bredere kader van vredesondersteunende operaties. Deze twee sporen zijn er overigens sinds 1945 steeds geweest. Het eerste spoor kreeg gezicht door onze bijdrage aan de NAVO en plannen voor de beveiliging van het Koninkrijk. Het tweede begint in Korea, kreeg ook inhoud in onze bijdrage aan UNIFIL in Libanon en werd weer uiterst actueel in het voormalig Joegoslavië. De militair moet dus leren leven in totaal verschillende werelden. De normale wereld is die van de 'kazernesituatie'. Hierin staat de vredesbedrijfsvoering en de voorbereiding op de inzet centraal. Deze voorbereiding krijgt deels theoretisch aandacht – in de vorm van opleidingen, en het ontwikkelen van plannen – en krijgt ook praktisch gestalte in de vorm van oefeningen of het verlenen van hulp bij een ramp. Als deelnemer aan een oefening leeft de militair in een gesimuleerde crisissituatie. Deze wereld is niet de wereld van alledag, het is ook nooit de wereld van de echte inzet. Dat is de derde werkelijkheid waarin een militair zich kan bevinden: een wereld die als zodanig weer uiterst veel kleuren kent; van vergelijkbaar met oefeningen (zij het dat er geen hulpteams zijn die alle partijen instrueren), tot direct levensbedreigend. Een wereld waarheen

mensen – zoals John Keegan het in zijn boek *The Face of Battle* omschrijft – worstelen met hun instinct tot overleven; hun gevoel voor eer en het bereiken van een of ander doel, terwijl anderen klaar staan om hen daarom, zonodig, te doden.

Deze wereld van geweldsgebruik is overigens de ratio van ons bestaan als krijgsmacht. De voorbereiding daarop en de vervolgens ook noodzakelijke vredesbedrijfsvoering zijn hiervan afgeleid, althans behoren dat te zijn. Het is vanuit deze optiek dat het editoriaal van het novem-bernummer eindigde met het adagium 'zo militair als mogelijk, zo civiel als nodig'. Van diverse kanten kwam waardering voor deze stellingname. Van één kant bereikte ons een kritisch geluid. Het betreft een reactie van de voorzitter van de Algemene Federatie Militair Personeel, de heer B. Snoep. Hij informeerde ons over zijn overwegingen met betrekking tot het door ons gewraakte adagium van de Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht; 'zo civiel mogelijk'. Gegeven de functie van betrokkene verdienen zijn overwegingen aandacht. De heer Snoep formuleert het als volgt: „*Er is geen enkele reden te bedenken waarom in vredetijd de krijgsmacht zo militair als mogelijk moet zijn. Een dergelijk adagium brengt per definitie met zich mee dat als er keuzes gemaakt kunnen worden tussen civiel of militair, de keuze altijd voor militair zal zijn. Evenmin is er een reden te bedenken waarom in vredetijd de krijgsmacht zo civiel als nodig moet zijn. Ook dat adagium brengt met zich mee dat als er keuzes gemaakt kunnen worden tussen civiel of militair, de keuze altijd voor militair zal zijn. Het hoeft nauwelijks betoog, dat juist dan de krijgsmacht zich in 'splendid isolation' begeeft en wat dat betekent voor enerzijds de verankering van de krijgsmacht in de maatschappij als anderzijds de negatieve uitstraling voor de werving, hoef ik u niet uit te leggen. Bovendien zit in het door u voorgestelde adagium geen enkele flexibiliteit en dat mag voor sommige Commandanten wellicht prettig en duidelijk zijn, er is geen enkele noodzaak om geen flexibiliteit te hanteren. Het tegendeel is eerder waar en in dat verband verwijs ik naar eerdere artikelen van professor Cas Vroom, u niet geheel onbekend, in Maatschappij en Krijgsmacht.*

Het is dan ook juist daarom dat de MRK zich richt op zo militair als nodig. Dat adagium brengt immers met zich mee dat het werk- en leefklimaat in de krijgsmacht niet onnodig alleen op

puur militaire leest geschoeid mag zijn maar dat er ook ruimte moet zijn voor normale maatschappelijke verhoudingen. Het tweede gedeelte van het MRK-adagium zegt zo civiel als mogelijk. Ook dat is logisch omdat het aangeeft dat het werk- en leefklimaat niet per definitie op puur civiele leest geschoeid mag zijn maar dat er ook ruimte moet zijn voor militaire aspecten. In de optiek van de MRK zal hierdoor de krijgsmacht zich juist niet van de maatschappij isoleren met alle positieve gevolgen van dien voor zowel de verankering van de krijgsmacht in de maatschappij als voor de werving. Bovendien zit in het door de MRK voorgestelde adagium alle flexibiliteit die nodig is om in te spelen op datgene wat in een bepaalde situatie nodig is. Dat mag voor sommige Commandanten dan wellicht lastig en onduidelijk zijn, het hoort nu eenmaal bij de nieuwe taakstelling.

Tot zover mijn korte uiteenzetting. Het doet mij dan ook bijzonder veel deugd om in de (aanbiedings)brief van de staatssecretaris te lezen: 'Verankering en vermaatschappelijking zijn voorwaarden voor het maatschappelijke draagvlak voor de krijgsmacht. De defensieleiding zal erop toezien dat de wisselwerking tussen krijgsmacht en samenleving in stand blijft en waar mogelijk nog wordt verbeterd. Ook zal zij er zorg voor dragen dat de maatschappelijke verworvenheden en vernieuwingen in de toekomst hun plaats binnen de krijgsmacht zullen krijgen. Slechts als daar goede gronden voor zijn, zal van deze lijn worden afgeweken en zullen de argumenten daarvoor helder worden uiteengezet. Het uitgangspunt voor de krijgsmacht zal ook in de toekomst zijn: 'zo militair als noodzakelijk, zo civiel als mogelijk.'

Voor zover ik meen de parlementsleden te kennen, neem ik voetstoots aan dat zij dit beleid voor de volle honderd procent zal onderschrijven. Het zou de redactie van de Militaire Spectator sieren als zij in haar volgend editoriaal terugkomt op deze kwestie."

Wij doen dat graag. Ons referentiekader is niet het normale werk- en leefklimaat; ons referentiekader is de militair of de militaire organisatie tijdens inzet. Of het nu gaat om rampenbestrijding, oefening, crisisbeheersing of feitelijke oorlog is daarbij niet echt relevant. Relevant is dat de militair moet kunnen opereren onder omstandigheden waar externe invloeden de werk- en leefomstandigheden bepalen. Het zijn de operationele omstandigheden die daar dicteren, het is het

geweten van de commandant dat bepaalt wat nog wel en wat niet meer van zijn mensen kan worden gevraagd; het is het incasseringsvermogen van eenheden en individuen dat telt. Het is de wereld van geweld, van onzekerheid, chaos en frictie. Een wereld waarvan vele duizenden uitgezonden al kunnen getuigen. Een wereld die we in haar meest extreme vorm nooit hopen te leren kennen, maar waarin we zonnig wel onze taak moeten kunnen uitvoeren.

Er zijn twee ontwikkelingen die het nodig maken deze werkelijkheid nogmaals te bevestigen. De eerste is de niet nieuwe maar wel manifestere bijdrage aan vredesbevorderende operaties. Niet langer gaat het om een crisissituatie waarin de gehele organisatie massaal wordt ingezet. Individuen, staven en eenheden moeten met een korte reactietijd naar deze andere wereld kunnen omschakelen. Derhalve moet de operationele dimensie meer dan ooit uitgangspunt voor ons denken en doen vormen.

De tweede ontwikkeling betreft de omschakeling naar een vrijwilligersleger. Het personeel heeft – anders dan de dienstplichtigen eerder – bewust gekozen voor het uniform en verwacht als beroepsmilitair tegemoet te worden getreden. Wij kunnen en mogen er niet aan ontkomen doorlopend voorbereid en geoefend te zijn. Wij zullen dus als individu, als onderdeel en organisatie met onze grenzen moeten worden geconfronteerd. Er bestaat geen schriftelijke cursus om beroepsmilitair te worden.

Dit alles heeft niets te maken met het verbreken van de verankering en het afwijzen van maatschappelijke invloeden. Ook niets met het zoeken van *splendid isolation*. Onze optiek heeft alles te maken met duidelijkheid over de essentie van de militaire professie: bereid en in staat te zijn professioneel met frictie, chaos, onzekerheid en geweld om te gaan. Het is aan de leiding de overgang tussen de wereld van alledag, die van oefening en die van inzet tot een uitvoerbare te maken. Zoals de staatssecretaris het omschreef: „We zijn niet zomaar een organisatie, we zijn de zwaarmacht van de Nederlandse staat”.¹ En die zwaarmacht stelt bijzondere eisen, ook in vredetijd, omwille van effectiviteit en de overlevingskansen van de individuele militair, ook onder moeilijke omstandigheden. Daarom is ons adagium: 'zo militair als mogelijk, zo civiel als nodig'.

¹ Nederlands Dagblad, 18 september 1996.